

Тетяна Ямненко

*д. ю. н., доцент, професор кафедри цивільного права і процесу,
Національного авіаційного університету*

МЕЖІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Сьогодні суспільне напруження щодо стрімкого поширення коронавірусної хвороби COVID-19 зростає з кожним днем. І хоча й в стрічках новин все більше інформації про максимальну підтримку медичних працівників як фінансово, так і морально, така пильна увага щодо їх діяльності має і зворотню сторону: кожна помилка, незрозумілий без детального вивчення негативний факт, може стати причиною до засудження дій особи не лише громадянським суспільством, але й органами державної влади.

Медичний працівник, керівник закладу охорони здоров'я або інша службова особа з позиції права, розглядається в двох значеннях: перше - як загальний суб'єкт правопорушення; друге - як спеціальний суб'єкт, у разі здійснення правопорушення обумовленого наявністю медичної освіти, або спеціальних владних повноважень у медичних закладах – так названі «професійні правопорушення». Отже, конкретизуємо види відповідальності в означених умовах. *Кримінальна відповідальність лікарів.* Лікарів може бути засуджено за вчинення правопорушень, відповідальність за які передбачені статтями 131-132, 134, 136, 138-143 Кримінального кодексу України.[1] Це зокрема, але не лише: ненадання допомоги хворому медичним працівником; неналежне виконання професійних обов'язків, що завдало шкоди здоров'ю людини; незаконні дослідження над людиною. Керівник закладу охорони здоров'я, як і будь-яка службова особа може опинитись під загрозою притягнення до відповідальності, передбаченої статтями 137, 184, 364-368 КК України.[1] Це здебільшого службові, корупційні злочини. Може зауважити, що в нинішніх умовах найбільш вірогідними будуть правопорушення, пов'язані із ненаданням медичної допомоги хворому, неналежне виконання своїх обов'язків медичним працівником, або ж порушення прав пацієнтів. Все це пов'язано з тим, що закладами охорони здоров'я можуть встановлюватись обмеження, які на їх думку зможуть забезпечити якість наданих послуг і безпеку пацієнтів, однак ці заходи можуть не відповідати рекомендаціям ВОЗ

та МОЗ України щодо протидії коронавірусу.[2] В таких умовах надзвичайно легко перекласти відповідальність на медичний персонал, що є здебільшого безпідставним. Тому, необхідно розуміти свою зону відповідальності, а також впевнитись в тому, що дії узгоджені з положеннями законодавства.

Крім типових «професійних» правопорушень лікарів, існує спеціалізована відповідальність за порушення правил протидії карантину, яку було доповнено законодавчими змінами від 17 березня. По-перше порушення правил та норм, встановлених з метою запобігання епідемічним та іншим інфекційним захворюванням (злочин, передбачений ст. 325 КК України) – напевне основний і найбільш резонансно можливий випадок притягнення до відповідальності на сьогодні, який передбачає відповідальність аж до позбавлення волі на строк до трьох років. Слід сказати, що відповідальність за аналогічні дії існує в законодавстві близько двох десятиліть, а нещодавні зміни стосувалися лише посилення санкції за порушення. За декілька тижнів визнання поширення коронавірусу пандемією, українські правоохоронці вже відкрили тридцять три кримінальні провадження.[3] Хоча й це не означає, що всі випадки стосуються лікарів, оскільки відповідальність можуть нести і працівники Держспоживслужби, органів самоврядування чи органів виконавчої влади, до обов'язків якої входить протидія заразним захворюванням, проте статистика показова. По-друге, адміністративна відповідальність за порушення правил введення в обіг медичних виробів, засобів індивідуального захисту або ж дезінфікуючих засобів (ст. 167 КУпАП). Ситуація, коли проти медпрацівника може бути порушено саме таку справу, цілком можлива, з огляду на велику кількість пропонованих засобів захисту в інтернет-магазинах із сумнівною ефективністю та безпечністю.[4]

По-третє, передбачено відповідальність за порушення обмежень, передбачених для медичних і фармацевтичних працівників (ст. 44-2 КУАП). Це можуть бути дії, щодо отримання ліків чи медичних виробів від виробників продукції, або їх рекламування, оскільки супер-вакцини від коронавірусу не існує.

По-четверте, адміністративна відповідальність за порушення правил щодо карантину людей (ст. 44-3 КУАП).[3] Ця норма стосується насамперед громадян, однак передбачає і відповідальність посадових осіб закладів охорони здоров'я. Нею передбачені великі штрафи. Їхній розмір залежить від особи, яку

притягають до відповідальності: - для громадян передбачений штраф від 17 до 204 грн; - для посадових осіб – від 102 до 425 грн.

Відповідно до ст. 236 КУАП) [3], розглядати справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушенням санітарних норм, уповноважені органи державної санітарно-епідеміологічної служби. Зокрема, розглядати справи про такі правопорушення і накладати адміністративні стягнення мають право:

- головний державний санітарний лікар України та його заступники, головні державні санітарні лікарі Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, головні державні санітарні лікарі водного, залізничного, повітряного транспорту, водних басейнів, залізниць та їх заступники, головні державні санітарні лікарі районів, міст, районів у містах, лінійних підрозділів та об'єктів водного, залізничного, повітряного транспорту, Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері захисту державного кордону, Служби безпеки України, з'єднань, частин та підрозділів і їх заступники;

- лікарі-гігієністи, лікарі-епідеміологи органів державної санітарно-епідеміологічної служби.

Державна санітарно-епідеміологічна служба, яка має право притягати до відповідальності, була ліквідована у березні 2017 року, оскільки на думку уряду виконання її функцій забезпечують МОЗ, Держпраці та Держпродспоживслужба. І отже, оскільки до КУАП не було внесено відповідні зміни, притягнення особи до адміністративної відповідальності за порушення санітарних норм неможливо реалізувати. Після того як світова спільнота перейшла до безпрецедентних заходів захисту населення, Україна вирішила відреагувати відновленням діяльності Санітарно-епідеміологічних станцій (СЕС).

Порушення санітарних норм є дуже широким поняттям, яке включає в себе цілу низку законодавчих норм, державних санітарних правил, у тому числі й обмеження, що встановлюються під час режиму карантину. Виходячи із вказаного, можна очікувати притягнення до відповідальності за пряме невиконання вимог статті 29 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» [5] з метою запобігання поширенню на території України

коронавірусу COVID-19 та з урахуванням рішення Державної комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій від 10 березня 2020 р. та постанови КМУ від 11 березня 2020 року.[6]

Підсумовуючи можна зауважити, що в Україні дійсно передбачена відповідальність за порушення санітарних правил та норм. Але відсутність правового механізму унеможлиблює притягнення більшості осіб до адміністративної, а тим більше – до кримінальної відповідальності.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. (дата звернення 20.05.2020)
2. Рекомендації для громадян щодо коронавірусу 2019-nCoV. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/rekomendacii-dlja-gromadjan-schodo-koronavirusu-2019-ncov>. (дата звернення 20.05.2020)
3. Єдиний портал органів системи МВС України. URL: https://mvs.gov.ua/ua/news/29465_Blizko_18_tisyach_pravoohoronciv_zabezpechuyut_karantinniy_rezhim_u_derzhavi_.htm. (дата звернення 20.05.2020)
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 - 212-21) (Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. (дата звернення 20.05.2020)
5. Про внесення змін до Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» щодо запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19): Закон України 13 квітня 2020 року № 555-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-20>. (дата звернення 20.05.2020)
6. Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19: Постанова КМУ від 11 березня 2020 року № 211 URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zapobigannya-poshim110320rennyu-na-teritoriyi-ukrayini-koronavirusu-covid-19>. (дата звернення 20.05.2020)